

5. Лісна І. С. Становлення державності в Галичині (1918–1923) / Лісна І. – Тернопіль, 2001. – 92 с.
6. Мельник Б. Дай волю, заведе в неволю або хто споїв українську націю! /Б. Мельник, В. Уніят. // Велика Україна. – 2010. – № 5 – С.3.
7. Піліщук О. Мамо, налий пива / О Піліщук // Експрес. – 2010. – № 18. – С.3.
8. Савчук Б. Український пласт 1911–1939 / Борис Савчук. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996 – 264 с.
9. Савчук Б. Учням гірських про антиалкогольний рух на Прикарпатті / Б Савчук., Г Білавич // Гірська школа Українських Карпат. – № 1. – С.141–147.
10. Субтельний О. Україна: Історія / Орест Субтельний. – К.: Либідь, 1993. – 720 с.
11. “Студентська секція в Ходорові” (Звіт за ферії 1932 р.) // Студенський шлях. – 1932. – Ч.11 – 12. – С.279–280.
12. Рабій В. Протиалкогольна акція в парохії /В Рабій // Нива. – 1929. – Ч. 9. – С. 340–342.
13. Парфанович С. Шкідливий вплив алкоголю на здоровля дитини / С. Парфанович // Життя і знання. – 1929. – Ч. 9. – С. 273–274.
14. Протиалкогольна діяльність у школах Рідної Школи // Рідна школа. – Ч.9. – 1938 р. – С. 145–147.
15. Н. Dziecko specjalnej troski // Zycie krzemienickie. – 1934. – № 1. – С.17.

Дыдык В.М.

**РОЛЬ ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОГО ДУХОВЕНСТВА И МОЛОДЕЖНЫХ ОБЩЕСТВ
В БОРЬБЕ ЗА ЗДОРОВЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ ГАЛИЦИИ
(1900-1939Г.Г.)**

В статье осуществлен анализ воспитания здорового образа жизни молодежи в Галиции. Рассмотрена противоалкогольная деятельность молодежных организаций. Описаны содержание и формы противоалкогольной пропаганды. Раскрыта роль Греко-католической церкви у противоалкогольной деятельности.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, Греко-католическая церковь, молодежные общества, ученическая молодежь.

Dydyk V.M.

**THE ROLE OF GREEK CATHOLIC CLERGY AND YOUTH SOCIETIES IN A STRUGGLE
FOR HEALTHY WAY OF LIFE OF SCHOOL YOUTH IN HALYCHYNA (1900-1939)**

In the article the analysis of education of healthy way of life of young people is carried out in Galichina. Temperance activity of youth organizations is considered. Maintenance and forms of temperance propaganda is described. The role of the Greko-katolickoy church is exposed at temperance activity.

Key words: healthy way of life, Greko-katolicka church, youth societies, student's young people.

УДК 37.018.262 “19”(477)

Єсьман І.В.

**РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
У РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ БАТЬКІВ
(50-70-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ)**

У статті підкреслено значну роль засобів масової інформації у реалізації системи педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні. Про це свідчить їх поширення і доступність у зазначений період. Друковане і усне слово, телевізійне зображення здатні в найкоротший термін досягти найвіддаленіших районів, проникнути в будь-яке соціальне середовище. Тому широкі можливості засобів масової інформації

викликають необхідність вивчати механізми їх функціонування і розвитку, ефективність їх впливу на батьків і громадськість.

Ключові слова: сімейне виховання, педагогічна освіта батьків, засоби масової інформації.

Постановка проблеми. Сім'я є тим первинним осередком, у якому кожна людина починає своє життя. На сучасному етапі розвитку суспільства сім'я є однією з головних ланок у вихованні дитини. Вона має забезпечувати її достатні матеріальні і педагогічні умови для інтелектуального, фізичного, морального та духовного розвитку. Так, у Законі України "Про освіту" зазначається, що виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості [3]. Саме виховання в сім'ї формує ціннісні орієнтації, систему потреб, інтересів, звичок, поведінку дитячої особистості. Отже, для вирішення цих питань доцільним є вивчення досвіду організації сімейного виховання та педагогічної освіти батьків у вітчизняній педагогічній думці досліджуваного періоду.

Ступінь дослідження проблеми. Проблема педагогічної освіти батьків привертала увагу науковців на різних етапах розвитку педагогічної науки. До висвітлення питань: культури сімейних відносин; провідної ролі батьків у формуванні особистості дитини; про користь педагогічної літератури для батьків у плані самоосвіти і розширенні знань в галузі сімейного виховання звертались такі видатні вітчизняні (П. Блонський, П. Каптерев, Н. Крупська, А. Макаренко, С. Соловейчик, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) та зарубіжні (Я. Коменський, П. Лесгафт, Л.С. Ломізе, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо та ін.) вчені.

В умовах сьогодення проблемі відповідної педагогічної підготовки батьків велика увага приділяється у працях сучасних учених: Т. Алексеєнко, А. Відченко, А. Говорун, Ю. Грицькової, М. Демідової, І. Дубінець, А. Кондратюка, М. Копанєва, В. Постового, В. Просецького, М. Стельмаховича, О. Тихонова, В. Шинкаренко, П. Щербаня, В. Федяєвої та інших, які обґрунтовують необхідність існування і успішної реалізації системи педагогічної освіти батьків як основи вдосконалення сімейного виховання. Однак, історичний досвід впливу засобів масової інформації на реалізацію системи педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні ще не був предметом окремого наукового вивчення, що і визначило *мету нашої статті* – проаналізувати та узагальнити вплив засобів масової інформації у 50-70-х роках ХХ століття в Україні на розвиток системи педагогічної освіти батьків. Мета дослідження зумовила розв'язання таких *завдань*:

1. Розглянути досвід роботи засобів масової інформації в реалізації системи педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні.
2. Вивчити механізми функціонування і розвитку засобів масової інформації, ефективність їх впливу на батьків і громадськість.

У ході наукового пошуку встановлено, що в реалізації системи педагогічної освіти батьків означеного періоду важливу роль відіграло загальне ознайомлення населення з основами виховання дітей у сім'ї, яке проводилось через засоби масової інформації (радіо, телебачення, періодична преса, видання літератури для батьків). На думку Ф. Шарифулїна (керівника секції використання радіо і телебачення в педагогічній освіті учнів, молоді і батьків), радіо і телебачення мали великі можливості для повсякденного політичного, культурного та естетичного виховання громадськості, розповсюдження педагогічних знань серед батьків [2: 65]. У зв'язку з тим, що радіо і телебачення у 50-70-х роках ХХ століття, як повноцінні суб'єкти увійшли до навчально-виховного процесу, підготовка навчальних передач вимагала тісного зв'язку з наукою, органами народної освіти, творчими спілками. З цією метою редакція науково-популярних і навчальних програм розробляла плани передач у тісному альянсі з Академією педагогічних наук СРСР, Управлінням шкіл Міністерства освіти СРСР, міськими управліннями народної освіти, інститутами удосконалення вчителів [7: 24]. У результаті такої взаємодії телебачення, радіо і органів народної освіти навчально-освітні програми стали органічною частиною навчального процесу, який здійснювала школа: навчально-освітні програми відповідали вимогам, які висувала система освіти досліджуваного періоду, і конкретним завданням навчання; створена методика "теле-

радіовикладання”; кожна передача була спільним проектом педагогів, працівників телебачення і радіо.

Зазначимо, що з метою виявлення найбільш ефективних засобів використання телебачення у сімейному вихованні телевізійні передачі організовувались в різноманітних формах. Одні передачі адресувались тільки батькам (“Екран вчителю”, “Батькам про дітей”, “Для вас, батьки”, “Мамина школа”), а інші – батькам і дітям (“Такі прості складні істини”) [2: 66]. Однією з форм таких передач були бесіди і консультації з питань виховання дітей у сім’ї (для батьків) і з питань організації дома навчальних занять і самовиховання (для дітей).

Так, на екранах Центрального телебачення у кінці 60-х років ХХ століття з’являється передача “Мамина школа”, мета якої – навчити батьків основним принципам догляду за дитиною в перші роки її життя, допомогти їм у вихованні гармонійно розвинутої особистості, надати вичерпну інформацію про особливості розвитку дитячого організму, про профілактику дитячих захворювань тощо. Творці “Маминої школи” також велику увагу приділяли питанням морального, фізичного і естетичного виховання дітей дошкільного віку. У передачах цієї рубрики можна було побачити репортажі з дитячих закладів, послухати думку лікарів, педагогів, вихователів тощо. Зазначимо, що “Мамина школа” набула надзвичайної популярності серед батьків та громадськості, про що свідчила велика кількість листів, які надходили в редакцію програми [7: 26; 8: 131].

Завданням телевізійних передач рубрики “Для вас, батьки” було надання всебічної допомоги батькам, яка сприятиме удосконаленню виховної роботи у сім’ї. Саме тому тематика передач охоплювала широке коло проблем: психологічний і фізичний розвиток дитини; вплив оточуючого середовища і виховання на формування особистості; як допомогти дітям у навчанні; підліток і правопорушення; участь матері у моральному вихованні дитини; новий навчальний рік і завдання батьків; вибір професії; педагогічний такт і авторитет батьків, взаємовідносини батьків і дітей у сім’ї та ін. При розробленні тематики передач цього циклу враховувалась сезонність. Наприклад, у серпні особлива увага приділялась питанням підготовки дітей до школи, виховання у них необхідних якостей потрібних у школі; у вересні – режиму дня, організації допомоги учням у підготовці домашніх завдань тощо [7: 28].

У циклі передач “Такі прості складні істини” відділ педагогіки торкався проблеми взаємовідносин батьків і дітей, дорослих і підлітків. Слід відзначити, що творці цього циклу перешли від поверхневих передач до аналітичної проблемної розмови про різнобічні питання виховання. Так, у даному циклі розмова йшла про батьків, що не мали права називатися вихователями, про тих, хто перекладав свої батьківські обов’язки на школу та громадськість [7: 27].

Слід підкреслити, що разом із телебаченням велику роль у розповсюдженні педагогічних знань серед батьків та громадськості у досліджуваній період відіграло радіо. Всесоюзне радіомовлення у досліджуваній період мало велику практику педагогічної пропаганди й обміну досвідом виховної роботи у школі, сім’ї та за місцем проживання. У програмах “Дорослим про дітей”, “Юність”, “Робоча радіограма”, “У колі сім’ї” брали участь педагоги, батьки, вчені, працівники культури, ветерани праці та Вітчизняної війни, письменники і журналісти. Обговорювалась різноманітна тематика, а саме: питання ідейно-політичного, морального, естетичного, фізичного виховання, культури читання тощо [4]. Найбільш обговорюваними були теми сімейного (відносини дорослих та дітей) та шкільного виховання. Передачі про взаємозв’язок школи, сім’ї та громадськості, на жаль, у той час були поодинокими.

У ході нашого дослідження встановлено, що у багатьох областях України досліджуваного періоду широкого поширення набули також радіолекторії та радіоуніверситети для батьків, де систематично трансливалися лекції про режим школяра, методику сімейного виховання дітей, суспільно-корисну працю у школі й поза її межами. Інформація, що надавалася батькам у такий спосіб, була доступною для масового слухача, а наявність ряду життєвих прикладів із наступним аналізом дозволяла підвести останніх до необхідних висновків [1].

Відзначимо, що ще одним засобом успішної педагогічної пропаганди серед батьків та громадськості, як встановлено у ході наукового пошуку, було друковане слово. Головною перевагою якого була можливість повторного звернення до нього у той час, коли телевізійні або радіопередачі, як правило, транслювалися одноразово; головним недоліком – недостатня оперативність інформування.

Так, значну допомогу батькам надавали спеціальні брошури та збірки, що знайомили батьків з особливостями виховання дітей в сім'ї. Такі видання, як: “Знання”, “Педагогіка”, Політгиздат, республіканські організації масовими тиражами випускали науково-популярну літературу з сімейної педагогіки. Як зазначає Б. Орлов у статті “Педагогічна просвіта батьків” тільки у 1964 році республіканськими організаціями товариства “Знання” було випущено близько 30 брошур із педагогічної тематики тиражем понад 7 мільйонів екземплярів [6].

Видавництво “Знання” в 1964 році опублікувало книгу О.О. Пінта “Це вам, батьки”. Вона призначалася для слухачів народних університетів педагогічних знань. У книзі представлені тексти 16 бесід з батьками в чотирьох основних розділах: “Духовне багатство”, “Моральна чистота”, “Фізична досконалість” і “Цього вимагає життя”.

Із серії “Книги для батьків”, випущених видавництвом “Освіта” в 60-ті роки, треба виділити книгу К.Л. Трофимова “Сім'я і діти”. Її ціль – допомогти батькам у вихованні переважно молодших школярів. Автор книги доступно, на належному науковому рівні висвітлив психологічні особливості дітей різних вікових груп і на основі цього розкрив найважливіші проблеми батьківської педагогіки.

Підкреслимо, що першим систематичним керівництвом в допомогу батькам з сімейного виховання у зазначений період була праця М. Смірнова “Навчальний курс педагогіки” (Руководство для учителей и родителей. М.: Учпедгиз, 1950). В книзі у простій і доступній формі висвітлювались загальні питання педагогіки, питання виховання дітей молодшого, дошкільного й молодшого шкільного віку. Автор надавав загальну характеристику фізичних і психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку (від 7-ми до 11-ти років), поради батькам щодо режиму й зміцненню здоров'я дітей. Особлива увага приділена змісту й методам морального виховання: вихованню патріотизму, колективізму, дружби й товариства. Недоліком книги, на нашу думку, є те, що автор обмежується загальними порадами батькам, і не дає відповідей на конкретні питання, які виникали в практиці сімейного виховання досліджуваного періоду.

Таким чином, до знань, необхідних батькам для самостійного визначення ефективних форм і методів виховання, як свідчить проведене дослідження, слід віднести знання про вікові особливості, закономірності та етапи психологічного й фізичного розвитку дитини, про її потреби, інтереси й цінності тощо. Саме в праці “Батькам про виховання”, проф. Е. Аркін (Воспитание ребёнка в семье от года до зрелости. М.-Л.: изд. АПН РСФСР, 1962) всебічно висвітлював розвиток дитини. Практичні питання виховання розглядалися в тісному зв'язку з особливостями дитини на кожному етапі її розвитку. Автор книги давав коротку характеристику молодшого, шкільного і підліткового віків: особливості розвитку мови, розуму, почуттів, виникнення нових почуттів, формування волі, характеру тощо. З огляду на це, Е. Аркін характеризував особливості виховних завдань, що стоять перед батьками, й особливості самого підходу до дітей різного віку.

У книзі для батьків “Виховання дітей в сім'ї” за редакцією З.І. Равкіна виданою державним учбово-педагогічним видавництвом Міністерства освіти РРФСР у 1959 році автори узагальнили перевірене на практиці найцінніше в галузі сімейного виховання, спираючись на новітні досягнення педагогічної науки та на праці класиків світової і вітчизняної педагогіки. На сторінках видання розглядаються вікові особливості дітей та на основі цих знань показана необхідність врахування у вихованні індивідуальних особливостей дітей з метою створення сприятливих умов для розвитку унікальності особистості.

Серед популярної психологічної літератури, що допомагала батькам вивчати дитину, слід зазначити працю “Нариси психології дітей” (молодший шкільний вік) за редакцією

А. Леонтьєва і Л. Божович (М.: изд. АПН, 1950). Книга дає всебічну характеристику психологічних особливостей молодшого школяра в конкретних умовах сім'ї і школи. Разом із загальною характеристикою віку в окремих нарисах розкриваються різні сторони психіки молодшого школяра: відчуття, сприйняття, уваги (А. Леонтьєв), особливості пам'яті (Л. Божович і Н. Морозова), розвиток мови (Н. Морозова), мислення (Д. Эльконін), мотиви навчання (Л. Божович).

Великий інтерес для батьків представляла серія книг-щоденників, книг-записок, що описували життя різних сімей, виховання дітей в сім'ї, аналізувались помилки батьків тощо. До їх числа відноситься книга Н.А. Менчинської – “Щоденник про розвиток дитини” (від народження до 8 років) видана АПН у 1950 році. У книзі в формі щоденника викладена докладна історія розвитку і виховання дитини в окремій сім'ї. Найбільш цінним у щоденнику є те, що психологічні властивості або процеси описані у безперервному розвитку від моменту їхнього виникнення. Із книг цієї серії найбільш цікавими для батьків були: “Записки молодої матері” М.А. Володяєвої (1960 р.), “Записки матері” Н.А. Махової (1963 р.), “Письма матери” (1964 р.) тощо.

Підкреслимо, що велику роль у розповсюдженні педагогічних знань серед батьків відігравали у досліджуваний період і спеціальні номери багатотиражних газет: “Правда”, “Красное знамя”, “Комсомольская правда”, “Ленинское знамя” та “Пионерская правда”, а також різні педагогічні бюлетені з проблем сімейного виховання: “Голос школи”, “Наші діти”, “Школа і завод” та ін. Свідченням цього є Харківська обласна газета “Красное знамя”, яка випускала “Сторінку для батьків”; газета “Ленинское знамя” друкувала статті на педагогічні теми під рубрикою “В колі сім'ї”, “Сторінка педагога і батьків” та ін. [5]. На сторінках газет містились здебільшого матеріали про батьківські лекторії, про діяльність рад сприяння, про лекції, які проводяться в цехах на підприємствах, про конференції і радіопередачі тощо. Авторами статей найчастіше виступали вчителі, викладачі, працівники інститутів вдосконалення вчителів.

Незамінними помічниками батьків у вихованні дітей були також чисельні публікації з проблем сімейного виховання на сторінках періодичної преси: журналів “Семья и школа” (Гребенников И. Педагогика идёт в семью // Семья и школа. –1975. – №9. – С. 24-25; Гурова Р. Семья, школа, улица // Семья и школа. –1968. – №9. – С. 8-9; И. Нестеренко Педагогику всем родителям // Семья и школа. –1964. – №9. – С. 26-27), “Народное образование” (Гусев Ф. Вместе с родителями // Народное образование. – 1964. – №8. – С. 20-24; И. Гребенников. Помощь родителям // Народное образование. – 1971. – №4. – С. 55-57), “Радянська школа” (Грицай Ю. Батьківські комітети – організатори громадськості у вихованні дітей // Радянська школа. – 1973. – №10. – С. 78-83; І. Трушина. Школа – центр підвищення педагогічної культури батьків // Радянська школа. – 1976. – №11. – С. 96-100) та ін. В цих публікаціях автори розкривали здебільшого актуальні питання проблем сімейного виховання досліджуваного періоду, значущість педагогічної освіти батьків, окремі поради щодо її здійснення та певний досвід реалізації.

Отже, з огляду на наведене, можна стверджувати, що розроблення і видання навчальних посібників, наукової літератури для батьків, чисельних публікацій з проблем сімейного виховання на сторінках періодичної преси у 50-70-х роках ХХ століття на Україні сприяло формуванню педагогічного мислення серед населення, озброєння їх знаннями з основ сімейної педагогіки.

Таким чином, розглянувши та проаналізувавши вплив засобів масової інформації у 50-70-х роках ХХ століття в Україні на розвиток системи педагогічної освіти батьків, ми дійшли висновку, що вони були ефективною формою пропаганди та засвоєння педагогічних знань серед батьків. Поширюючи педагогічні знання серед батьків і громадськості, висвітлюючи досвід організацій та закладів, що брали участь у виховному процесі, засоби масової інформації і педагогічної пропаганди практично були організаторами такої взаємодії школи, сім'ї й громадськості у вихованні гармонійно розвиненої особистості.

Подальше дослідження передбачається продовжити у вивченні різних аспектів реалізації педагогічної освіти батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глазов Н. О педагогической пропаганде / Н. Глазов // Народное образование. – 1961. – №7. – С. 65-66.
2. Деятельность организаций педагогического общества РСФСР по пропаганде педагогических знаний (Материалы семинара, проведённого 7 мая 1976 г. в г. Москве). / Под ред. д.п.н. И.Е. Шварца. – М., 1976. – 70 с.
3. Законодавство України про освіту. Збірник законів (станом на 10 березня 2002 р.). – К.: Парламентське вид-во, 2002. – 159 с. (Б-ка офіційних видань).
4. Из опыта воспитательной работы / [ред. А.Г. Хрипкова, А.М. Наумова, И.В. Гребенников]. – М.: Педагогика, 1978. – 176 с.
5. К. Минин. Родители учатся воспитывать / К. Минин // Семья и школа, 1967. – №11. – С.42-43.
6. Орлов Б. Педагогическое просвещение родителей / Б. Орлов // Народное образование. – 1964. – №6. – С. 46-50.
7. Применение технических средств в пропаганде педагогических знаний среди населения / Под ред. Н.И. Родионова. – М.: ЦС ПО РСФСР, 1978. – 43 с.
8. Телевидение и радиовещание СССР. – М., 1979 / Сост. В.П. Волков, В.Н. Козловский, А.Н. Приходько. – 295 с. – С. 131.

Есьман И.В.

РОЛЬ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В РЕАЛИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ РОДИТЕЛЕЙ (50-70 ГОДА XX СТОЛЕТИЯ В УКРАИНЕ)

В статье подчеркнута значительная роль средств массовой информации в реализации системы педагогического образования родителей в 50-70-х годах XX столетия в Украине. Об этом свидетельствует их распространение и доступность в указанный период. Печатное и устное слово, телевизионное изображение способны за короткий срок достигнуть самых отдаленных районов, проникнуть в любую социальную среду. Поэтому широкие возможности средств массовой информации вызывают необходимость изучать механизмы их функционирования и развития, эффективность их влияния на родителей и общественность.

Ключевые слова: семейное воспитание, педагогическое образование родителей, средства массовой информации.

Yesman I.V.

THE ROLE OF MEDIA IN REALIZATION OF PEDAGOGICAL EDUCATION PARENTS (50-70 YEARS OF THE 20TH CENTURY IN UKRAINE)

Article underscored the significant role of media in realization of system of pedagogical education of parents in 50-70s of the 20th century in Ukraine. The dissemination and accessibility within the specified period. Printing and oral word, television pictures are able to quickly reach the most remote areas, to enter in any social environment. Therefore, opportunities of media call for exploring mechanisms their functioning and development, effectiveness of their influence on the parents and the public.

Key words: the family training, pedagogical education of parents, media.

УДК 378.1

Кравченко Т.В.

ПИТАННЯ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ АРОНА ЗАЛКІНДА

У статті розглянуто наукову спадщину А. Залкінда з проблеми статевого виховання школярів. Автором досліджено та проаналізовано оригінальну систему статевого виховання, теоретичні засади якої розробив А. Залкінд.

Ключові слова: статеве виховання школярів, виховний вплив, середовище, сублімація.